

Læmningens ABC

Erfaringer fra et langt læmmeliv af Anne Bjørklund.

Aftal med en erfaren gedeavler i dit lokalområde, at du må ringe og spørge om hjælp, hvis du får problemer omkring læmning.

Bukken er vigtig for dit avlsarbejde. Vælg en buk, der er god på de områder, hvor din ged har svage sider. Sådan sikrer du avlsfremgang i din besætning.

Cirka hver 5. time er det klogt at tilse dyrene, når læmningen er nært forestående. Betragt dyret i et kvarters tid, så vil du opdage eventuelle tegn på, at læmningen er i gang. De sidste dage før læmningen, synker fostrene ned, så geden ser hul ud. Gedens haleben rejser sig og kønsdelene bliver hævede og lyserøde.

Det starter med, at geden bliver "anderledes". Hun kan få et fjernt udtryk i øjnene, glo ind i væggen, vende ørerne om mod maven, kigge om på maven, kalde med en lille forsigtig brægen og trippe uroligt. Geden tilses hyppigere.

Efterhånden bliver geden mere og mere urolig. Hun skraber med forbenene i halmen, lægger sig og rejser sig mange gange. Mange geder trækker vejret hurtigt og kort. Der kan komme klart slim fra kønsåbningen på dette tidspunkt. Opblokningen er i gang og på dette tidspunkt bliver jeg i stalden - stille og roligt.

Fejlstillinger forekommer, især hvis der er tre eller flere kid og kiddene er små. Den normale fødselsstilling er forbenene og snuden først. Kiddene kan også komme med et forben og snuden fremme og et forben tilbage langs kroppen eller med bagbenene først. Alle andre stillinger kræver hjælp.

Geden begynder at presse, når bormunden er åben og kiddet ligger parat i fødselsvejen. Notér tidspunktet for første pressevé og vandafgang. Skriv også gerne andre observationer ned, det er sådan du lærer den enkelte ged at kende og gør dig dine egne erfaringer.

Huskeliste: Masser af tøj, halmballer at sidde på, varm kaffe og en lille mad, læsestof, notesbog og kuglepen, kamera, kortklippede negle, gamle håndklæder, tålmodighed og telefonnumre til dine livliner.

Inden kiddet viser sig i fødselsåbningen, kommer der først en væskefyldt blære, der som regel brister. Geden snuser interesseret og kalder på kiddene.

Jubelen vil ingen ende tage, når man kan se de små forklove og kiddets snude. Kiddet ligger rigtigt og geden skal "bare" presse det ud. Hun kan gøre dette liggende eller stående. Hun kan bræge højt og hjerteskerende på dette tidspunkt, det værste tidspunkt er, når hoved og skuldre

læmmes. Hvis kiddet stadig ligger inde i fosterhinden, må man godt rive hul i den, hvis geden er fortrolig med, at man er i boksen.

Kiddet kan hjælpes med et forsigtigt træk, når geden presser, hvis man skønner det nødvendigt, især hvis det er bagbenene, der er til fødsel. Straks kiddet er født, renses næse og mund for slim. Dette gøres bare med hænderne og kiddet lægges op til mor.

Læmmebokse kan anbefales. Gederne placeres, så de kan se hinanden, i boksene en lille uges tid før forventet fødsel. Hos os placerer vi geder, der kender hinanden godt f.eks. mødre og døtre ved siden af hinanden. Geder og kid kan i ro og fred knytte sig til hinanden og det er let at tjekke kid og yver hver dag.

Moderen går straks i gang med at slikke sit kid. De to ”snakker” sammen og lærer lyde og lugte at kende. Kiddet vil forsøge at komme op at stå i løbet af et kvarter og jagten på den livgivende mælk begynder. Kiddet skal have råmælk indenfor den første time, hvor antistofferne fra råmælken er afgørende for kiddets overlevelse.

Næste kid fødes som regel forholdsvis let og hurtigt, da der nu er bedre plads i fødselskanalen. Det kan være nødvendigt at fjerne det første kid et øjeblik for at henlede geden opmærksomhed på det andet. Når alle kid er født, sikrer man sig, at de drikker masser af råmælk.

Omsorgsfuld håndtering af kiddene i de første uger sikrer tamme kid, der hele deres liv er lette at arbejde med, når der skal klippes klove, gives ormekur, læsses i trailer og meget andet.

Presseveer ses tydeligt. De er små og korte sammentrækninger i starten. Maven buer op og det trækker i bagbenene. Når læmningen er godt i gang, presser geden ofte 2-3 gange efter hinanden og så er der en lille pause.

Qviste fra gran- og frugttræer er lækkert guf til geder på læmmearbejde. Gulerødder i terninger, knækbrød og tørt rugbrød er også et hit.

Ro i stalden et vigtigt, når læmningerne er i gang. Selvom man har lyst til at invitere hele nabolaget ind og se de små yndigheder, så vent lidt med det. Gederne er fortrolige med at du er der - bevæg dig roligt og undgå larm.

Skarnet eller efterbyrden fødes til sidst, når der ikke kommer flere kid. Den er rød/blålig og geden æder den måske ellers fjernes den.

Tilbageholdt efterbyrd kræver dyrlægehjælp. Man må ikke selv hive i den, hvis den hænger ud af geden. Se tiden lidt an, der kan godt gå et par timer eller mere, før den er helt ude. Kiddene, der patter, stimulerer sammentrækningen af børen og hjælper efterbyrden ud.

Under ged og kid strøs med tørt, friskt halm. Der er sikkert blevet vådt i løbet af læmningen. Halm er også godt til at gnide kiddene med, hvis de har brug for at stimuleres og varmes.

Vandet er gået og/eller geden har tydelige presseveer, men der sker ikke noget. Geden har brug for hjælp og der må højst gå en time. Det er nu, du skal ringe til en ven eller til dyrlægen, hvis du ikke selv kan undersøge, hvad der er galt.

Walliserkid er forholdsvis længe om at tørre pga. den lange pels. Vær ekstra opmærksom på, at de ikke bliver kolde.

Xtra lækkert for geden efter læmningen: 1kop sukker og 1 spiseskefuld salt opløses i en kedelfuld kogende vand. Der tilsættes koldt vand til det er lunken. Tilbyd denne lune drik til geden i hendes sædvanlige spand.

Yveret bliver som regel mere mælkespændt umiddelbart før læmning. Når kiddene er født, malkes proppen ud i begge sider og kiddene holdes hen til patten. Man kan malke lidt ud i munden på dem og hjælpe dem til at få fat. Tjek yveret hver dag i den første tid og malk ud, hvis kiddet/kiddene malke yveret skævt.

Z...z...z...z...z ... Kid sover meget. Det gør gedefæderen også, når det ikke længere er nødvendigt med tilsynsbesøg i stalden om natten.

Ærgeligt er det, hvis der er noget, der går galt. Du kan gøre en afgørende forskel ved at observere dine dyr omhyggeligt og være klar til at hjælpe, hvis der er brug for det.

Øremærker sættes i kiddene hurtigst muligt - så er det overstået. Jeg gør det samtidig med vejning indenfor det første døgn. Få evt. en erfaren avler til at hjælpe dig.

Årets læmninger er vel overstået, husk at indberette. Held og lykke med de nye kid i din besætning.

Husk at en læmning er en helt naturlig ting og langt de fleste gange, går det fuldstændig, som det skal.